

כלי יקר

פרשת כי תבא

גיליון 100 שנה ב' ה'תש"פ

הודעה חשובה

התרגשות רבה אוחזת בנו, עת יוצא לאור העלון המאה, ברוך השם מיד לאחר שהחל העלון לצאת, פנו רבים וטובים מכל רחבי העולם לזכות להיות מנויים על עלון זה, רשימת המנויים חוצה מגזרים גבולות וסגנונות, ראשי ישיבות, רבנים, תלמידי חכמים, אברכי כולל, בעלי בתים המעוניינים להעמיק בדברי תורתנו הקדושה, ובאור הגדול אשר ביאורו של רבנו ז"ע מאיר את דברי התורה.

קשיים רבים ליוו אותנו בתחילת דרכנו, ואף לאחר מכן, הוצאות רבות הוצאנו מכיסנו הפרטי למען החזקת מערכת העלון, חוברות לקראת החגים, המבארים את עבודת האדם בימים נעלים אלו, יצאו כמעט לקראת כל חג, מאה עלונים ועשר חוברות יצאו על ידי מערכת העלון, כאשר רוב ההוצאות נופלות על כתפיהם של עורכי וכותבי העלון,

ברוך השם זכינו בדרך לעזרה מאת קוראי ומנויי העלון, אך עקב מגבלות תקציביות, וקשיים כלכליים נוספים, אנו נאלצים להודיע בזאת, כי בעז"ת עד סוף השנה עוד נזכה לקחת חלק בהוצאת העלון,

אך לקראת השנה הבאה, נפסיק בצער רב להוציא עלון זה.

וכאשר ירחיב ה' גבולנו, ותהיה בידינו האפשרות להחזיק כלכלית עלון זה, נשוב לפעילות.

בברכה רבה
ויישר כח לכל התומכים והמסייעים
חברי מערכת העלון.

כשהלימוד לא לשמה - ישכיהו הקב"ה

[דברים כח, נח]

לא נחא למרייהו דתימא הכי שאם לא תעשה 'את כל דברי התורה', ואפילו אם לא חיסר מהם כי אם אחת אז 'והפלא ה' מכותך', וזה גזירה שאין הצבור יכולין לעמוד בה, ומהו שאמר 'ליראה את השם הנכבד והנורא', למה הזכיר תוארים אלו כאן יותר מבשאר מקומות, ועוד קשה במסכת שבת [קלח:] דרשו מן פסוק 'והפלא ה' את מכותך', שעתידיה תורה שתשתכח מישראל, שנאמר 'והפלא ה', וכתוב להלן [ישעיה כט, יד] 'לכן הנני יוסיף להפליא את העם הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו'. וכי מדתו של הקדוש ברוך הוא לנעול שערי חכמה מישראל כדי שימקו בעונם.

אלא ודאי שהנביא ישעיה מדבר בדור המקיימים המצוות, אך לא מיראת ה' כי אם מחמת איזו תכלית חיזוני המכריחם על זה, או מחמת יראת איזו אדם המכריחם על העשייה שלא בטובתם, ודבר זה גורם חילול השם, כי בלי ספק שהקדוש ברוך הוא בוחן לבות שאין עשייתם לשמה ומעניישים על רוע מחשבתם, והרואים אותם עסוקים בתורה ומצוה יקראו תגר על ה',

על כן אמרו רבותינו ז"ל [ברכות סג:] 'אם ראת דור שאין התורה חביבה עליו כנס וכו'. לא אמרו דור שאינן לומדין תורה כל עיקר, אלא לומדין אבל לא לשם שמים, ועל כן אין התורה חביבה עליהם בעצם וראשונה, אלא התכלית המדומי חביב עליו, והמוכרח בדבר ודאי אין שם חבה. ובדור כזה כנס דבריך הנעימים, לא ישמע על פיך ללמד תורה ומוסר לדור תהפוכות כזה אשר כל תורתם ומעשיהם אינן כי אם מן השפה ולחוץ, גם ה' יסבב סבות לאבד חכמת חכמיו מן דור כזה, כי אין נחת רוח לפניו יתברך בתורה ומצוה כזה.

ועל זה אמר הנביא [ישעיה כט, יג-יד] 'יען כי נגש העם הזה', כי המה נגושים ואנוסים בכל מעשיהם, ואינן עושין מיראת ה' כי אם מיראת אנשים המכריחים אותם על העשייה, ונמשך מזה ש'בפיו ושפתיו כבדוני ולבם רחק ממני', כי המכריח אין בידו להכריחו כי אם על דבר שפתים, אבל לא על כונת הלב, כי מי יודע מסתוריו של חברו, ו'תהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה', שקוראים יראתי מה שאינו כי אם מצות אנשים, כי הוא מצוה מן האנשים המכריחים אותו על העשייה ואינו מצות השם, 'לכן הנני יוסיף להפליא את העם הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו', אין הפירוש שחלילה החכמים יהיו אבודים, שהרי לא נאמר 'ואבדו החכמים', גם אין הפירוש שהחכמה תהיה אבודה מן החכמים שהרי לא נאמר 'ואבדה החכמה מחכמיו',

אלא הפירוש שחכמתם תהיה אבודה מן אנשי הדור, כי יתן ה' בלבם שלא ישמעו בחוץ קולם ויכניסו חכמתם, בדור שאין התורה חביב עליהם, כדי שלא ידעו ולא יבינו בחשיכה יתהלכו וימקו בעונם,

המשך בעמוד הבא

גמילות חסדים ללומדי תורה

בראש השנה כל העולם עוברין כבני מרון

רבנו ז"ל ע"ב שפתי דעת^[מאמר של] מבאר שהנה מסיק במסכת ראש השנה פרק א [יה]. 'בראש השנה כל העולם עוברין לפניו כבני מרון, מאי כבני מרון, הכי תרגומא, כבני אימרנא, רבי שמעון בן לקיש אומר, כמעלות בית חורון. רבי יהודא אומר, כחילות בית דוד. אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן, וכולן נסקרים בסקירה אחת.

וקשה, במאי קמיפלגי. ונראה שפלוגתייהו אם כל יחיד ויחיד נידון בפני עצמו או אם העולם נידון אחרי רובו. תנא קמא סבר שהעולם נידון על פי רובו, לפי שכל ישראל ערבים זה כנגד זה [שבועות לט.], זהו שאמרו 'כבני אימרנא', כמו שאמרו רבותינו ז"ל [ויקרא רבה ד. ה. ט.] 'שה פזורה ישראל [ירמיה ג. י.], למה נמשלו ישראל לשה, מה השה בזמן שהוא לוקה באחד מאיבריו כולו מרגיש, אף ישראל. עכן לבדו חטא, וכתוב [יהושע ז. יא.] חטא ישראל. והיינו מצד הערבות. ואף על פי שפירושו למה נקראו כל ישראל 'שה' בלשון יחיד, 'שיות' מבעי ליה, אלא שבא להורות שכולן כאיש אחד, שבזמן שלוקה באחד מאבריו כולו מרגיש, מכל מקום מאחר שהזכיר פסוק לשון 'שה' נקט גם התנא לשון דבני אימרנא.

רבי שמעון בן לקיש אומר כל יחיד נידון בפני עצמו כמעלות בית חורון, שלא היו שנים יכולין לילך יחד [רש"י שם ד"ה כמעלות], אלא עיני ה' על כל דרכי איש בפרטות.

ור' יהודא סובר תרווייהו איתנהו ביה, כדאמר רבי אלעזר פרק קמא קדושין [מ.], לפי שהעולם נידון אחרי רובו, והיחיד נידון אחרי רובו, עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת כל העולם לזכות. פירוש, שמתחילה הקדוש ברוך הוא שוקל כל מעשה יחיד ויחיד לראות אם הוא מן הצדיקים או מן הרשעים, ואחר כך כוללם יחד אם רוב העולם צדיקים או רשעים. זהו שאמר 'כחילות בית דוד', שהיו הולכין מתחילה אחד אחד, ואחר כך היו בכנופיא ונסקרין בסקירה אחת. ורבה בר בר חנא הולך ומפרש דברי ר' יהודא, ואמר, וכולן נסקרים בסקירה אחת וכו'.

ועל כן נוהגין להרבות בצדקה בימים שקודם ראש השנה ובין ראש השנה ליום כיפור, כדי שעל ידי הצדקה יהיה היחיד נחשב כמו רבים, ויהיה השקפת ה' על כל יחיד לטובה. ויהיו עוסקים בתורה ובגמילות חסדים הכלולים בפסוק [דברים כח. מו.] 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל'. בשמחה היינו התורה, שנאמר [תהלים יט. ט.] 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב', ובטוב לבב זהו בעל גמילות חסדים שיש לו לב טוב מרוב כל.

המשך בעמוד הבא

המשך - כשהלימוד לא לשמה - ישכיחו הקב"ה

מאחר שגלוי לפניו יתברך שאף אם היו לומדין ועושין לא היו לומדין ועושין לשמה, כי כל דבר הנעשה על צד ההכרח אין בו שלימות כי בסור המכריח ישוב לסורו, על כן צוה ה' לפרסם עליהם ולגלה רעתם בקהל, בדור שאין עושין כי אם מהכרח איזו תכלית מדומי כעושר וכבוד אשר אליו הוא נושא את נפשו כמנהג דורינו זה,

על זה אמר 'אם לא תשמור וגו'', והוא מדבר בדור השומר ולומד ועושה אך לא מיראת ה', זהו שנאמר 'אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה וגו' ליראה את ה'', רצה לומר באמת תשמור כל דברי התורה, אבל לא ליראה את השם הנכבד והנורא כי אם מיראת אנשים המכריחין אותך, ואתה מחליף וממיר יראת השם הנכבד והנורא ביראת אנוש חציר ינתן האחוז בחבלי בוז וקצף, כי אתה ירא פן לא ישרו מעשיך בעיני האנשים, כדרך החנפים שבדורינו העושים כדי למצא חן בעיניהם שיכבדום ויעשירום. אז 'והפלא ה' את מכותך', זו הפלאת תורה, ויגרום שאנשי אמת יאספו נגה תורתם במקום אשר לא יראה ולא ימצא ואל יהי חלקם עמכם, ואז ידעו כל העמים כי משפטי ה' אמת.

שמיעת התפילה - זכות אבות

ונצעק אל ה' אלהי אבותינו [דברים כו. ז.]

כי לולא זכות אבות לא היה שומע תפלתנו לפי שהיו במצרים רעים וחטאים כדאיתא בנבואת יחזקאל [ג. ה.] זהו שאמר 'זירא את ענינו ואת עמלינו ואת לחצינו'.

ותדע כי בעוני ולחץ כתיב בפרשת שמות [ט. ג.] 'ראיתי את עני עמי וגו'', וגם ראיתי את הלחץ וגו'. אבל ראיית עמלינו לא מצינו כתוב, על כן נראה ש'עמלינו' היינו שהביט עמל ואון ביעקב ובבני ישראל, שאפילו בזמן שהיו בעוני ולחץ מכל מקום 'איש שקוצי עיניו לא השליכו', וראה הקדוש ברוך הוא שטר ושוברו, העוני והעמל שלנו, ואם כן ודאי לולא זכות אבותינו לא היה נעתר לנו.

'ויציאנו ה' ממצרים ביד חזקה', נגד מידת הדין שקטרגה עלינו לומר 'מה נשתנו אלו מאלו, הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה וכו' [שמות רבה כא. ז.], ומכל זה ראייה על 'ויציאנו אל המקום הזה ויתן לנו, במתנה הארץ'. ועתה 'מה שעבר עבר ומכאן ולהלן חושבנא', כי עתה אני מודה כי לה' הארץ, והמופת על זה 'כי הנה הבאתי וגו' והנחתו לפני ה' כי מאז נתקרב אל ה'.

המשך - גמילות חסדים ללומדי תורה

לפי שבשתיים אילו מצינו שהיחיד נחשב כמו רבים, בצדקה כדאמרן [במאמר הקודם] כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא [בבא בתרא יא.]. בתורה, שכל המלמד לחבירו תורה כאילו ילדו [סנהדרין יט.], ואז גם כן דומה כאילו קיים עולם מלא. על כן נאמר במתן תורה [שמות יט, כא] 'ונפל מומנו רב', כי על ידי התורה אפילו יחיד נחשב כמו רבים.

ועיין מאמר קודם מה שכתב רבנו ז"ל ע: וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה [עבודה זרה ה:]: 'אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה, אשריכם זורעי על כל מים [ישעיה לב, כ], בזמן שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים יצרם מסור בידם ולא הם מסורין בידו'.

ולשון זה צריך יישוב, ונראה שכך פירושו, חלק אחד מן יצרם דהיינו יצרא דעבודה זרה שנמשל לשאור, חטא בלא הנאה, 'מסור בידם' ממש, אבל יצרא דערוה שנמשל לדבש, אמר דרך פשרה 'לא הם מסורים בידו', אבל גם הוא אינו מסור בידם, שהרי גם עם אנשי כנסת הגדולה נעשית פשרה ש'יכחלו לעינא ומהני דלא מגרי בקריבתא' [יומא שם].

ורבי יוחנן רצה ליתן טעם למה אסרה התורה שאור ודבש בכל קרבן, והתירה שאור בביכורים של עצרת, ודבש בביכורים שבפרשה זו. על כן נראה שטעמו של דבר, שבמקום שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים יצרם מסור בידם וכו'. לפיכך עצרת יום מתן תורה שם אין כח אל היצר הרע, כי התורה תבלין אל היצר הרע [קידושין ל:], והביכורים הם כמו גמילות חסד לתת מנות לכהנים למען יחזיקו בתורת ה' [דברי הימים ב לא, ד], ושם אין ליצר הרע כח, גם כי יבא למתק כדבש עניני החטא לא יוכל לו, בזמן שהוא עוסק בגמילות חסדים. זהו שנאמר [ישעיה שם] 'משלחי רגל השור והחמור', 'השור' שכוונתו להזיק בקרן ורגל בלא הנאה [בבא קמא ד.], זהו כנגד השאור, והחמור זה כנגד החומר המתאווה לדברים הנראין מתוקין כדבש.

ואם תאמר, בשלמא התורה שפיר, כי היא תבלין על היצר הרע, אבל גמילות חסדים מה ענינו לכאן. ואם תאמר, שכך היא הסגולה, שגם העוסק בסתם גמילות חסדים הוא מבטל היצר הרע, אם כן למה אמרו רבותינו ז"ל [סוכה נב:]: 'אם פגע בך מנוול זה משכיהו לבית המדרש', למה לא הזכירו גם גמילות חסדים. תשובה לדבר, שהפסוק אומר 'אשריכם זורעי על כל מים', 'אין זריעה אלא צדקה', שנאמר [הושע י, יב] 'זרעו לכם לצדקה', 'ואין מים אלא התורה', שנאמר [ישעיה נה, א] 'הוי כל צמא לכו למים' [עבודה זרה שם]. ומדקאמר 'זורעי על כל מים', ורצה לומר שהזריעה תהיה על כל מים, שמע מינה שמדבר בגמילות חסדים הנעשה ללומדי תורה, שמחזיקים בידיהם. ואם כן גם הגמילות חסדים דומה כאילו למד התורה, ובידו גם כן לבטל היצר הרע כמו הלומדה. וכן ביכורים אילו הם לכהנים למען יחזיקו בתורת ה'.

נס נסתר ונס נגלה

'ברוך פרי בטןך' [דברים כח, ד]

ואחר כך אמר [פסוק ה] 'ברוך טאנך ומשארתך', ואילו בקללות שינה הסדר, שהזכיר 'טאנך ומשארתך' קודם 'פרי בטןך'.

לפי שהסברה נותנת שלעולם יעשה הקדוש ברוך הוא נס נסתר יותר ממה שיעשה נס נגלה, וברכת פרי הבטן ופרי האדמה הכל נס נסתר, אף אם ירבו יותר מן הנהוג אין זה חוץ לטבע, אבל טאנך ומשארתך שהם פירות תלושים אשר הונחו כבר בכלי, אם ירבו זה נס נגלה, בין אם יניח שנים וימצא שלשה, כדרך שנאמר [מלכים א יז, ד] 'כד הקמח לא תכלה וגו', בין אם יאכל קמעא ויתברך במעיו, הכל נס נגלה. על כן אמר בברכות לא זו נס נסתר שיעשה לך אלא אפילו נס נגלה יעשה לך, ובקללות הוא להיפך לא זו אף זו.

ומה שנאמר מיד אחר 'ברוך אתה בצאתך' [פסוק ו] 'יתן ה' את אויביך נגפים לפניך' [פסוק ז], ובקללות לא הזכיר מיד שיהיו מנוצחים כי אם אחר כמה פסוקים.

לפי שהסברה נותנת שמיד כאשר יראו האויבים שכל יושבי הארץ היא מוצלחים וברוכים הם בבואם ובצאתם, אז יתקנאו האומות בישראל ויצאו מביתם ללחום עם ישראל לגרשם מן הארץ הטובה ההיא, ועל זה נאמר [פסוק ז] 'בדרך אחד יצאו אליך וגו', מושמע שהאומות יבואו על ישראל.

אבל בקללות נאמר [פסוק ח] 'בדרך אחד תצא אליו' משמע אדרבה שישראל יצאו מארצם ללחום עם האומות, וזה לפי שבקללות האומות אשר ראו מכות הארץ ואת תחלואיה, מסתמא לא יבקשו הארץ של ישראל כי לא יראו בה שום הצלחה, לכך לא נאמר אחר 'ארור אתה בצאתך' [פסוק ט] 'יתן ה' נגף לפני אויביך', באויבים שיבואו עליך, כי ודאי לא יבואו. אלא אתה תצא מארצך אליהם כי תראה שארצם טובה מארצך, אבל לא לאלתר, כי אם אחר שיתקיימו כל היעודים הרעים שהזכיר מן 'ישלח ה' בך את המארה' [פסוק כ], עד 'יתן ה' מטר ארצך אבק ועפר וגו', והיו שמין אשר על ראשך נחושת והארץ אשר תחתך ברזל' [פסוק כג-כד], 'על ראשך ותחתך' למה לי, וכי עדיין לא ידענו שהשמים על ראשך והארץ תחתך, אלא שרצה לומר אותו חלק דווקא שעל ראשך ותחתך יהיו מקולקלים, אבל השמים והארץ שממעל ומתחת של ארצות שאר העמים לא יהיו מקולקלין, ודווקא 'מטר ארצך אבק ועפר', לא מטר ארצות שאר האומות, ועל כן ישיאך לבך לצאת מביתך אל ארצות שאר האומות הטובים מארצך אולי תוכל לגרשם לישב במקומם, על כן אמר 'יתן ה' נגף לפני אויביך בדרך אחד תצא אליו ובשבעה דרכים תנוס לפניו', וזה טעם יקר.

הבאת ביכורים - הודאה שהקב"ה נתן הארץ

'והיה כי תבוא אל הארץ וגו' [דברים כו, א]

לא מצינו לשון 'וירשתה וישבת בה', כי אם כאן ובפרשת המלך [לעיל י, ד], לפי שאחר ישיבה וירושה 'ישמן ישראל ויבעט', וישאלו להם עניני שררות ככל הגוים, ומשום הכי פרשת 'ביכורים' הייתה הכוונה להכניע את רום לבבם, שאחר ירושה וישיבה ישיאם ליבם לומר כי להם הארץ, ובחרבם ירשוה וישכחו את ה' יתברך. וזה מה שאמר הכתוב 'והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה', כי באמת לא בתורת ירושה אתה בא לארץ, אלא מה' הארץ נתונה לך במתנה על מנת להחזיר אליו גמולו ולשמור את כל מצוותיו. ולבבך לא ידמה כן, אלא 'וירשתה', שתחזיק בארץ כאילו ירשת אותה מאבותיך, 'וישבת בה', כתושב, לא כמו שנאמר [ויקרא כה, כג] 'והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם וגו'. וכל זה יביאך לידי 'רום' שתשכח את ה', על כן אנכי מצוך מצות הביכורים, וכן פירש הרמב"ם [מורה נבוכים ג, ט] 'שעיקר טען מצוה זו ההכנעה וההשתעבדות אל השם יתברך'.

והעד על זה מה שנאמר [פסוק ג] 'הגדתי היום לה' אלהיך, ולכאורה 'הגדתי' לשון עבר, והרי עדיין לא הגיד כלום, ואיך יאמר 'הגדתי', אלא שרצה לומר שבהליכה והבאה זו כבר דומה כאילו 'הגדתי', דרך וידוי 'כי באתי אל הארץ וגו', רצה לומר, לא בתורת ירושה, כי אם באופן זה שנשבע ה' לאבותינו 'לתת' לנו, ועצם ההבאה מעידה עדות נאמנה כי מאת ה' היתה לי הארץ, ומתנה היא.

וזהו שאמר [פסוק ב] 'ולקחת מראשית', ולא נאמר 'ונתת מראשית', אלא 'ולקחת', לומר לך ש'מראשית' זה אשר תביא בית ה' ליתן הודיה וכבוד לשמו יתברך, ממנו תקח את 'כל פרי האדמה', ותזכה בכל פרי האדמה אחר אשר הודית לה', בכך שתביא הראשית מארצך 'אשר ה' אלהיך נותן לך', כי ארץ זו לא תקרא 'ארצך', כי אם אחר הבאת הראשית, ועל ידי הבאה זו תקח את 'כל פרי האדמה', והבאה זו היא ההגדה האמורה בפסוק 'והגדת'.

ועוד מבאר רבנו זי"ע [פסוק ג] מדוע הגיעו עם ישראל למצב של 'וירשתה וישבה בה'.

דהנה נאמר [פסוק ד] 'ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך', לומר [ישעיהו ז, יז] 'סר עונך וחטאתך תכפר', ואחר הכפרה 'וענית ואמרת' [פסוק ה], בקול רם, לא כמו הוידוי שהיה בלחש, כי הרי חציף הוא מאן דמפרט חטאיה ברבים, אבל דבר זה יכול אתה לומר בקול רם, על מנת להסיר הפשע מזרע יעקב, ולתלות הפשע במקולקל, והוא מזרע האם אשר היה מארמי, ומשום הכי אמר 'ארמי אובד אבי', ולא הזכיר את 'לבן' בשמו, אלא לומר שאשמת לבן באה אליו כי מקומו הוא 'ארם', על כן נהג כמנהג המקום, וממנו נמשכה מדה רעה זו, האמורה בפסוק 'וירשת וישבת בה', לבקש ישיבה של שלוה בעולם הזה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל [בראשית רבה לט, ח] 'אמר רבי לוי בשעה שהיה אברהם מהלך בארם נהרים ובארם נחור וראה בני אדם אוכלין ושותין ופוחזים אמר הלוואי לא יהי חלקי בארץ הזאת'.

ולפי שמשם לקח יצחק את רבקה, ויעקב את נשיו, משם למד יעקב לבקש ישיבה של שלוה בעולם הזה [בראשית רבה פד, ז], ועל ידי זה קפצה עליו רוגזו של יוסף, ועל ידי זה נתגלגל הדבר שירדו מצרימה, ושם היו גרים ובאו בכור הברזל למרק אותנו עון. וזהו שאמר 'ארמי אובד אבי וירד מצרימה', והזכיר זה דרך התנצלות על מה שנאשמו באומרו 'וירשת וישבת בה' כאמור, לומר שמעון זה נשאר רושם קצת לדורות, לכך אמר 'אובד אבי', 'אובד' לשון הוה לומר שנשאר רושם זה גם לדורות.

לקראת חודש אלול צוברים זכויות

קרבן הצלה למשפחת גוטמן, אשר אמם נפטרה לפני כחודש

[דרך קופת העיר בני ברק - לחץ כאן](#)